

Aan de leden van de statencommissie Milieu, Water en Groen
(i.a.a. overige statenleden)

Landschapswacht

---

onderwerp	Steekproef Drenthe	aan	Provinciale Staten Drenthe
uw referentie	--		de leden van de Statencommissie
onze referentie	Iw-hjk-049		Milieu, Water en Groen
datum	9 januari 2004		Postbus 122
			9400 AC ASSEN

Geachte leden van de Statencommissie voor Milieu, Water en Groen,

In vervolg op ons schrijven van 3 november jl., doen wij u een afschrift toekomen van de reactie van Staatsbosbeheer en onze reactie daarop betreffende onze steekproef-rapportages Drenthe en Zuid-Limburg.

Hoogachtend,
Landschapswacht,

drs. H.J.P. Knot (secretaris).

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE	
No.:	_____
Ingek.:	13 JAN 2004
Class nr.:	_____
TE BEH. DOOR:	

Landschapswacht

---

onderwerp	Steekproeven Drenthe en Zuid-Limburg	aan	Staatsbosbeheer
uw referentie	SB2003-6324		dhr. C.J. Vriesman
onze referentie	lw-hjk-040		Postbus 1300
datum	9 januari 2004		3970 BH DRIEBERGEN

Geachte heer Vriesman,

Naar aanleiding van uw brief van 1 december 2003 en de brieven van uw regiohoofden Limburg en Drenthe, respectievelijk van 1 december 2003 en 5 december 2003 (kenmerken SB2003-6324, GJ 03-2208 en 033221/Brin/mj), voelen wij een sterke behoefte te reageren.

Uit de brieven blijkt dat onze zorg wordt gedeeld. In uw inleiding, maar ook in de brief van het regiohoofd Limburg, wordt een verklaring gegeven waarom het cultuurhistorisch landschapsbeheer bij Staatsbosbeheer heeft kunnen verslechteren tot het dieptepunt waarop het zich nu bevindt.

Het regiohoofd Limburg gaat zelfs zo ver om te stellen dat landschap vanaf de jaren tachtig niet meer tot de doelstellingen van Staatsbosbeheer behoorde. De taak landschap zou zelfs bij Staatsbosbeheer zijn weggehaald. Dit blijkt niet uit de jaarverslagen van uw instelling, waarvan slechts de laatste vier konden worden verkregen, waaruit onomstotelijk blijkt dat landschapsherstel bij voortduring een van de hoofdoelstellingen van uw organisatie is geweest.

Aangaande dit onderwerp zouden wij de zaak graag nuchter en zakelijk willen blijven beschouwen. Staatsbosbeheer heeft in het verleden zowel bos, natuurgebieden, als waardevolle cultuurlandschappen toebedeeld gekregen of verworven. De laatste categorie, namelijk de cultuurlandschappen, zijn om duidelijke redenen van erfgoedbehoud in eigendom van uw organisatie gekomen. Mét behoud- en hersteldoelstellingen. Als op enig moment – om verder niet relevante redenen – de taak landschapsbehoud bij uw organisatie zou zijn weggehaald, had dat ook moeten gelden voor de cultuurlandschappen als eigendom. Het is daarbij niet relevant aan wie ze zouden zijn overgedragen, Staatsbosbeheer zelf zou immers niet langer meer verantwoordelijk moeten (willen) zijn voor zo'n belangrijke taak die zij niet waar kan maken en die naar eigen zeggen niet tot de doelstellingen behoort. Het is van tweeën één: als je iets in bezit hebt moet je ervoor zorgen,

indien je er niet voor kunt zorgen moet je het ook niet in bezit willen hebben. Op het gebied van kunst en monumentenzorg zou een dergelijke ontwikkeling, namelijk het niet meer beheren van hetgeen je in beheer is gegeven, werkelijk niet door de beugel kunnen.

Het feit dat uit de boven aangehaalde brieven blijkt dat de zorg voor cultuurlandschap weer hoog op de agenda wordt gezet, zou ons kennelijk moeten verheugen. Wij stellen echter vast dat er geen enkele rechtmatige reden is geweest om het van de agenda te laten verdwijnen. Hetgeen hier in ongerede is geraakt betreft uniek nationaal erfgoed, deels zelfs werelderfgoed, omdat het nergens anders voorkomt.

In uw brief noemt u vier besluiten die door Staatsbosbeheer zijn genomen. Op elk van deze besluiten geven wij hieronder (in volgorde van uw brief) een korte reactie:

- *Opstellen van landschapsvisie*

Het feit dat in de landschapsvisie die Staatsbosbeheer op dit moment opstelt expliciet aandacht wordt besteed aan haar ambitie op het terrein van cultuurhistorische landschappen, nemen wij voor kennisgeving aan.

Een visie is papier, en ambities zijn vrijblijvend. In onze visie was, bent én blijft u, zolang u cultuurlandschappen in uw eigendom houdt, expliciet verantwoordelijk voor het herstel en beheer van die landschappen. Dat herstel had meteen zijn aanvang moeten krijgen na de aankoop van de specifieke gebieden, en het beheer had continu gevoerd moeten worden vanaf die datum. En op het moment dat dit niet langer kon worden waargemaakt, had groot alarm geslagen moeten worden. Het publiek eigendom, bestaande uit onvervangbaar cultuurhistorisch erfgoed, begon immers gevaar te lopen. Als laatste ultieme beslissing had Staatsbosbeheer het cultureel erfgoed dat ze niet meer kon beheren, af moeten stoten en teruggeven aan de overheid. Zodat in ieder geval niet de naam en faam van Staatsbosbeheer onlosmakelijk verbonden zou raken met de teloorgang van museale stukken cultuurlandschap, hetgeen nu is gebeurd.

- *Raad van Advies*

De Landschapswacht zal met aandacht de rol van de Raad van Advies van Staatsbosbeheer in deze volgen.

- *Selectie van terreinen als referentie*

De in 2004 door Staatsbosbeheer te maken beperkte selectie van terreinen, om te dienen als cultuurhistorische referentie, speelt zich af tegen de achtergrond van een door de Landschapswacht gemaakte selectie van 30 gebieden. Deze steekproef van de Landschapswacht, geeft, wanneer deze representatief is, een rampzalig beeld voor het hele land. Er zal op veel plaatsen reeds sprake zijn van onomkeerbare schade. En daaraan zal snel wat moeten gebeuren.

- *Kostenberekening*

De door u in de eerste helft van 2004 te maken kostenberekening betreft in feite een zoektocht naar een geldbedrag dat voldoende is om het beheer, dat altijd al gevoerd had moeten worden, vanaf nu weer te gaan voeren, waarvan akte. Daarbij zal in ogenschouw moeten worden genomen dat er veel achterstallig onderhoud gepleegd dient te worden.

In uw brief geeft u voorts aan dat de regio's Groningen/Drenthe en Limburg/Oost-Brabant alleen in de situaties waarbij de beheersdoelstelling het behoud van landschapselementen is, achterstallig en tekortschietend onderhoud zullen herstellen. Op korte termijn, zo geeft u aan, is dit alleen mogelijk als dit om maatregelen gaat die op die termijn zijn uit te voeren, zoals het opnieuw aanbrengen van rasters, vrijstellen van graften en het inboeten van een deel van de meest pregnante opengevallen plaatsen. De door u genoemde gebieden zijn zonder uitzondering de door ons als meest prioritair genoemde gebieden. U mag van ons aannemen dat alleen voor deze prioritaire gebieden wij, zonder raadpleging van externe deskundigen, er blind van konden uitgaan dat dit onvervangbare parels zijn, waarvoor geen enkele smoes bestaat om die niet cultuurhistorisch verantwoord te beheren en te koesteren.

Voor de tweede groep van gebieden in de selectie geldt dit zeker ook, maar was er nog geen sprake van onherstelbare schade, of was het gebied pas recent in eigendom gekomen van Staatsbosbeheer. Door dit laatste valt nog te billijken dat de situatie zo werd aangetroffen zoals ze was. Of het betrof in deze tweede groep in de selectie een landschap dat ooit cultuurhistorisch waardevol was en grote potenties voor herstel heeft, maar waarschijnlijk in slechte staat aan Staatsbosbeheer werd overgedragen.

Herstel van deze tweede categorie gebieden, en keuzes in zijn algemeenheid voor bepaalde cultuurhistorische beheersvormen gebonden aan referentiekaders in de tijd (voor-romeins, middeleeuws, laatmiddeleeuws, etc), kunnen pas worden genomen, indien men beschikt over een totaaloverzicht van wat men in andere terreinen heeft en doet. Het betreft dus een overzicht van gebieden; ook buiten de steekproefgebieden, ook buiten de provinciegrenzen, ook buiten de grenzen van Staatsbosbeheer, ja zelfs buiten de grenzen van Nederland. En daarvoor is deskundigheid op dit terrein onontbeerlijk. Zoals wij reeds eerder aangaven kan een besluit over nationaal of zelfs internationaal erfgoed niet door Staatsbosbeheer autonoom worden genomen.

In de brieven van u en uw regiohoofden is sprake van onzekerheid over cultuurhistorisch hakhoutbeheer en uitstel van keuzes daarin. Dit is begrijpelijk, gezien de inmiddels topzwaar uitgegroeide bomen op enkele locaties door jarenlange veronachtzaming van dit beheer. Van deze bomen zal een groot deel moeten worden teruggekapt en slechts een enkele gespaard als overstaander. Veel van deze stobben zullen niet meer uitlopen en dienen door jonge aanplant te worden vervangen. Hieraan valt echter niet te ontkomen. Indien dit beheer (hoe eerder hoe liever,

gezien de te lopen risico's van stormschade) niet wordt hervat, verdwijnt veel cultuurhistorie – op lange termijn zelfs het microreliëf – en de verkavelingstructuur als geheel!

Wallen moeten nu eenmaal met aarde regelmatig weer worden opgehoogd, om de wallenstructuur herkenbaar te houden. Hakhoutbeheer is voor de biodiversiteit een zegen, en levert een structuurrijke begroeiing op. Er is in feite geen enkel argument tegen het onmiddellijk weer opstarten van het cultuurhistorisch verantwoorde hakhoutbeheer.

Door het achterwege laten van het beheer gedurende vele decennia, zullen ook de omwonenden vervreemd zijn geraakt van het cultuurhistorisch beheer. Voorlichting zal dus nodig zijn.

Alhoewel wij niet hebben gevraagd om een antwoord uit de regio's, hebben wij dat wel gekregen. Ten aanzien van de brief van de heer De Beaufort, regiohoofd Zuid-Limburg, moet ons van het hart dat het gebied de Kunderberg reeds sinds 4 maart 2002 door ons onder de aandacht van de heer De Beaufort is gebracht. In reactie daarop werden allerhande concrete toezeggingen gedaan. De heer De Beaufort heeft zelfs gevraagd hieraan in het blad van Das&Boom positieve aandacht te schenken (citaat: 'in het voorjaar heeft u in uw verenigingsblad ook melding gemaakt van de zaken die u ook in uw brief heeft vermeld; ik zou het waarderen als ook in het blad gepubliceerd werd dat Staatsbosbeheer qua vorm en inhoud positief heeft gereageerd'). Das&Boom heeft besloten dat toen niet te doen, maar eerst af te wachten of de gedane toezeggingen werden nageleefd. Dat dit een juist besluit was, bleek later. Per brief, d.d. 10 juni 2003, gaven wij de heer De Beaufort te kennen dat tijdens een hernieuwde schouw was geconstateerd dat geen enkele toezegging was nagekomen. Pas de ochtend voorafgaand aan een mediaschouw (18 juni 2003) is slechts alleen het afval ter plaatse verwijderd. Nu moeten we constateren dat er een pilotproject start, met behulp van een stagiaire, om vrijblijvend te onderzoeken waar het met de Kunderberg naar toe moet volgens de verschillende actoren (lees LNV, de provincie en de Landschapswacht), alsof het hier een vrijblijvende smakendiscussie betreft.

De constatering van de heer De Beaufort dat zijn 'organisatie onvoldoende actief is geweest in de aandacht voor het cultuurhistorische landschapspatroon', en dit als een tekortkoming ziet, is in deze een understatement. Het actief oprollen van prikkeldraad rondom graften, die door ruilverkavelingen of door Staatsbosbeheer zelf zijn aangeplant, is een moedwillige keuze en een actieve daad tegen het cultuurhistorische landschapspatroon. Hiervoor moet iemand opdracht hebben gekregen, in de auto zijn gestapt, erheen zijn gereden, met een tang de krammen uit de palen hebben gehaald, de palen hebben los gewrikt en het prikkeldraad hebben opgerold. Dat heeft niets te maken met onvoldoende actief te zijn geweest.

De stelling dat er weliswaar in het denken over het beheer aandacht voor het typische Zuid-Limburgse landschap is, maar dat het in onvoldoende mate tot uitdrukking is gekomen in diverse planvormen, is wederom een understatement. En dat er dan nog meer gelet zou zijn op andere aspecten dan op het behoud van het cultuurhistorische landschapspatroon, is slechts een vage aanduiding voor wat er gaande is. Namelijk, en dit wordt door vele medewerkers in de regio

Limburg niet ontkent, een groeiend enthousiasme voor snelle resultaten, met alles dat samenhangt met natuurontwikkeling, zelfregulatie, oernatuur en grote begrazingseenheden.

Deze gang van zaken komt overeen met een situatie waarbij een modern werk, zoals 'who's afraid of red, yellow and blue?', bij gebrek aan voldoende doekruimte over de Nachtwacht heen wordt geschilderd. De genoemde beheersvormen horen eenvoudigweg niet thuis in dergelijke kleine kwetsbare cultuurhistorische landschappen.

De heer De Beaufort geeft voorts nog aan dat er in andere situaties wel degelijk aandacht is voor landschappelijke kwaliteiten van Zuid-Limburg. Hij noemt vele poelen, tientallen kilometers heg en diverse hoogstamboomgaarden die jaarlijks onderhouden worden door Staatsbosbeheer.

Hiervan is ons in de veertien bezochte gebieden in Zuid-Limburg helaas niets gebleken. Poelen stonden droog, heggen waren verwaarloosd en afgevreten (in ieder geval niet onderhouden), om over hoogstamboomgaarden maar te zwijgen. Wellicht komen we al dat actieve onderhoud en beheer bij voortschrijdende schouwactiviteiten in Zuid-Limburg nog tegen. Maar het is ook mogelijk dat wij die gebieden gericht bezoeken, indien ons de locaties bekend worden gemaakt, waarbij het ons dan uiteraard niet gaat om één poel, één heg, of één graft, maar een totaal gaaf pallet van verschillende elementen in onderlinge samenhang.

Vooralsnog zien wij met gemengde gevoelens tegemoet dat in het kader van de Landinrichting Mergelland in Zuid-Limburg de aanwezige nieuw aangeplante heggen, hoogstamfruitbomen, en aangelegde poelen worden toebedeeld aan Staatsbosbeheer. Juist omdat ze, zoals in ons rapport duidelijk is gemaakt, niet jaarlijks worden onderhouden of helemaal niet worden onderhouden en zelfs uit de rasters worden gehaald.

De reactie van het regiohoofd Drenthe ontbeert een inleiding om begrip te vragen voor de ontstane situatie. Ofschoon wij de regio niet hadden gevraagd om een reactie, kwam hij er wel. Hij was zakelijk, concreet en afrekenbaar. De brief stemt ons dan ook hoopvol.

Als algemene kritiek blijft echter staan dat de ook in deze brief genoemde keuzes voor bepaalde beheersvisies (begeleid natuurlijk, halfnatuurlijk, zelfregulerend, cultuurhistorisch beheer, etc.) alleen verantwoord kunnen worden gemaakt tegen de achtergrond van landelijke en internationale kennis over uniciteit, gaafheid, onvervangbaarheid etc. En dus niet door een regio van één van de terreinbeherende organisaties.

Ten aanzien van het beheer in het door het regiohoofd Drenthe genoemde Mantingerbosch en -weidengebied (een gebied dat gedeeltelijk door uw organisatie en gedeeltelijk door Natuurmonumenten wordt beheerd) stellen wij vast:

- dat het hier gaat om een gebied met bij overdracht nog een relatief gaaf kavelpatroon (elzenhagen) met daaromheen in ruimer verband een bewust bij de ruilverkaveling aangelegd

robuust wallenpatroon. Het doel hierbij moet zijn geweest dat de harde overgang tussen de volledig kaalgeslagen ruilverkavelingsgronden en het laatst gespaarde overblijfsel het Mantingerweidengebied, enigszins werd verzacht.

- dat reeds een jaar geleden wij Natuurmonumenten hebben gewezen op de erbarmelijke staat waarin het door haar beheerde gedeelte in het Mantingerweidegebied verkeerde. Dit werd door Drentse vertegenwoordigers van Natuurmonumenten bevestigd, waarbij werd verklaard dat Natuurmonumenten na een aanvankelijke keuze voor zelfregulatie en bosvorming, door het mislukken daarvan nu weer uitdrukkelijk gaat voor het herstel (aan de hand van kaarten en luchtfoto's) van het verkavelingspatroon van elzenhagen.

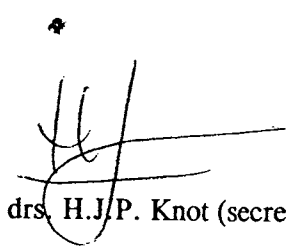
Ieder jaar zal een deel van het elzenhagenpatroon worden teruggehakt en ingeboet en uitgerasterd. Gezien de kleine schaal van het gebied is het daarbij niet erg logisch dat Staatsbosbeheer eraan grenzend een hier haaks op staande beheersvisie nastreeft. Drenthe was na Brabant een van de rijkste elzenhagengebieden van Nederland. Er zijn vele tienduizenden kilometers verdwenen. Het ligt voor de hand dat indien over de beheerskeuze van dit gebied cultuurhistorische deskundigen zouden worden geraadpleegd, tot een heel ander keuze wordt komen als welke nu door Staatsbosbeheer is gemaakt.

Voor het overige ten aanzien van de brief van het regiohoofd Drenthe verwijzen wij naar de elders in deze brief verwoorde standpunten aangaande walophogingen, hakhoutbeheer en stormschaderisico's.

Tot slot merken wij op dat wij een beweging in uw apparaat constateren. Een beweging terug in de richting van zorg voor het cultuurhistorisch erfgoed. Dit is geen wonder, maar de hoogste tijd. Wij zullen de ontwikkelingen binnen uw organisatie, alle goede voornemens op papier en in nieuwjaarsspeeches, maar vooral de uitwerking in de praktijk in de gebieden zélf kritisch blijven volgen. Hierbij zullen wij u bij voortdoring van onze bevindingen op de hoogte houden.

Bereid tot ieder overleg verblijven wij hoogachtend,
Landschapswacht,

J.J. Dirkmaat (voorzitter)

drs. H.J.P. Knot (secretaris).

cc. SBB Hoofd Afdeling Terreinbeheer, dhr. H.J. Hekhuis
SBB Hoofd Sectie Natuur en hout, dhr. E.J. Al
SBB Regiohoofd Groningen - Drenthe, dhr. T.R. Klootwijk
SBB Regiohoofd Limburg - Oost-Brabant, dhr. W.H.J. de Beaufort
SBB Raad van Toezicht
SBB Raad van Advies
Commissie Evaluatie Verzelfstandiging SBB
Minister van LNV, dhr. C.P. Veerman
Tweede Kamer, Vaste Kamercommissie LNV
Provinciale Staten Drenthe
Provinciale Staten Limburg

V&A

INGEKOMEN 03 DEC. 2003

Landschapswacht
Rijksstraatweg 174
6573 Beek - Ubbergen

staatsbosbeheer

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
3 november 2003	lw-hjk-013	GJ 03-2200	1-12-2003
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen
Steekproef Zuid-Limburg		422	

Geachte heren Dirkmaat en Knot,

De oprichting en de activiteiten van de Landschapswacht vallen samen met een versterkte aandacht van Staatsbosbeheer voor 'landschap'. Op nationaal niveau is bepaald dat 'landschap' uitdrukkelijk deel gaat uitmaken van de doelstellingen van Staatsbosbeheer. Dit is bepaald in het Ondernemingsplan Staatsbosbeheer. Deze toegenomen aandacht op landelijk niveau, o.a. uit te werken in een visie Landschap, zal gevolgd worden door een planmatige vertaling op regionaal niveau. Via de reguliere planningsvormen zal dit uiteraard zijn uitwerking krijgen in de uitvoering van het beheer. Voor het historisch besef: in de jaren tachtig van de vorige eeuw is 'landschap' als taak bij Staatsbosbeheer weggehaald en diende Staatsbosbeheer zich te concentreren op beheer van bos, natuur en recreatie.

Staatsbosbeheer
Regio Limburg - Oost-Brabant
Bisschop Drehmánsstraat 6
Postbus 103
6040 AC Roermond
Telefoon: 0475 - 395454
Telefax: 0475 - 318828

Ik deel dus uw inzet om cultuurhistorie een belangrijke rol te laten spelen in het beheer van het landschap. In een landelijk perspectief zal het duidelijk zijn dat daarin Zuid-Limburg een specifieke en belangrijke regio is, vanwege o.a. de bijzondere fysische gesteldheid, de rol van de mens in het landschap, de bijzondere vorm van de landschappelijke elementen en de belangwekkende relaties met vele plant- en diersoorten.

Deze positie van Zuid-Limburg wil ik in eerste instantie tot uiting laten komen in een reeds gestart zijnd pilot-project voor de Kunderberg, waarbij in dit pilot-project duidelijk moet worden hoe Staatsbosbeheer de versterkte doelstelling ter zake van landschap tot uiting kan brengen. Ik zou inbreng van uw zijde bij dit pilot-project ook waarderen.

Wanneer ik mij nu focus op uw rapportage 'Steekproef Zuid-Limburg' dan realiseer ik dat Staatsbosbeheer in de door u aangeduide gebieden onvoldoende actief is geweest in de aandacht voor het cultuurhistorisch landschapspatroom. Ik voel dat duidelijk als een tekortkoming. Er is weliswaar in het denken over het beheer in Zuid-Limburg aandacht

voor het typische Zuidlimburgse landschap, maar het is in onvoldoende mate tot uitdrukking gekomen in diverse planvormen, die het beheer aansturen. Daaruit voortvloeiend is ook bij de feitelijke uitvoering van het beheer er meer gelet op andere aspecten dan op het 'behoud en herstel van het cultuurhistorisch landschapspatroon'.

Ondanks dat ik aangeef dat de aandacht voor landschap onvoldoende intensief is geweest, moet ik toch ook kwijt dat er in andere situaties wel degelijk aandacht is voor de landschappelijke kwaliteiten van Zuid-Limburg. Vele poelen, tientallen kilometers heg en diverse hoogstamfruitboomgaarden worden jaarlijks onderhouden door Staatsbosbeheer. In het kader van de landinrichting 'Mergelland' zijn bij de uitwerking van het 'landschapsplan en inrichting natuurterreinen', mede door Staatsbosbeheer, op veel plaatsen heggen, hoogstamfruitbomen en poelen aangelegd op Staatsbosbeheergronden. Deze worden nu jaarlijks onderhouden.

Niet als verdediging, maar als toelichting op het onvoldoende attent zijn op het landschapspatroon, gelden twee zaken: prioriteiten en sturing. De prioriteiten bij Staatsbosbeheer waren gelegen in o.a. soortenbescherming (das, hazelmuis, div. amfibieën), kalkgraslandenbeheer, herstel van bosranden, geïntegreerd bosbeheer en het versterken van de beleving van de natuur door het publiek. Wat betreft sturing is aan de orde dat Staatsbosbeheer een zeer geringe LNV-bijdrage voor landschap ontvangt: € 1,00 ha/jaar. Het moge duidelijk zijn dat in Zuid-Limburg vele malen meer besteed wordt aan 'landschap' en dat dit desondanks te weinig is. Verder is aan de orde dat op diverse plaatsen gronden aan Staatsbosbeheer zijn overgedragen, terwijl de definitieve inrichting nog in het kader van de landinrichtingsprojecten zal gebeuren, waarbij dan uiteraard veelvuldig heggen, hagen, graften, hoogstamfruitbomen zullen worden aangelegd.

Nu verder ter zake van de situaties die u geschetst heeft in uw rapport. Voor de korte termijn ga ik actie ondernemen om een aantal situaties met duidelijk achterstallig / te kort schietend onderhoud te herstellen. Hierbij moet u denken aan die situaties die met relatief beperkte tijd en middelen goed te herstellen zijn. In 2004 zal ik hier prioriteit aan geven. Ik acht het op zijn plaats u hierover eind 2004 concreet te berichten welke maatregelen daadwerkelijk zijn uitgevoerd.

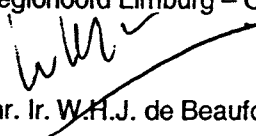
Wanneer het gaat om het meer gestructureerde herstel van het cultuurhistorisch landschapspatroon, dat wil zeggen het nieuw-aanleggen van heggen, hagen, graften e.d., wil ik voortbouwend op het pilot-project, voor de terreinen van Staatsbosbeheer in Zuid-Limburg een 'masterplan landschapsherstel Zuid-Limburg' maken. Hierin wil ik schetsen hoe binnen de gangbare beleidskaders structureel herstel en versterking van het landschapspatroon mogelijk is. In dit plan zal concreet aangeduid worden waar beheer van landschappelijke elementen structureel aan de orde is en waar nieuw-aanleg wenselijk is. Ook zal worden bezien middels welke instrumenten deze structurele aanpak mogelijk is. Deze aanpak zal passen in de 'Landschapsvisie Heuvelland', welke visie ontwikkeld wordt o.l.v. de Provincie Limburg. Deze visie dient als referentiekader voor programma's van 'Vitaal Platteland' en het toekomstig 'Nationaal Landschap Heuvelland'. Deze programma's kunnen Staatsbosbeheer de middelen in termen van geld, plannen, tijd en samenwerkingsbereidheid verschaffen. De steun van het Ministerie van LNV is hierbij onontbeerlijk. Bij de uitvoering van onze plannen is samenwerking met anderen noodzakelijk. Uiteraard zal ik u over deze planmatige en structurele aanpak blijvend informeren.

Ik hoop dat ik middels deze brief duidelijk heb kunnen maken, dat ik voor de korte en de lange termijn daadwerkelijk verder invulling wil gaan geven aan het herstel van het karakteristieke Zuidlimburgse landschap. Ter informatie: ook de Directie Staatsbosbeheer

zal u een reactie sturen. Indien u dat wenst ben ik uiteraard bereid mijn voorgestelde aanpak aan u nader mondeling toe te lichten. Voor het maken van een afspraak kunt u contact opnemen met de officemanager, mevr. I. Sauren, tel.nr. 0475 – 3953454.

Hoogachtend,

Regiohoofd Limburg – Oost-Brabant

Jhr. Ir. W.H.J. de Beaufort

INGEKOMEN 08 DEC. 2003

Landschapswacht
t.a.v. de heer J.J. Dirkmaat
Rijksstraatweg 174
6573 DG Beek-Ubbergen

staatsbosbeheer

uw brief van
31 oktober 2003

uw kenmerk

ons kenmerk
SB2003-6324

datum
1-12-2003

onderwerp
Steekproeven Drenthe en
Zuid-Limburg

doorkiesnummer

bijlagen

Geachte heer Dirkmaat,

In uw brief van 31 oktober jl. gaat u in op de situatie van het landschap -met name het cultuurhistorisch beheer daarvan- die u heeft aangetroffen in een 30-tal gebieden van Staatsbosbeheer. U constateert daarbij dat om het landschapsbeheer bij Staatsbosbeheer adequaat te laten zijn, er nog veel moet gebeuren. Ook Staatsbosbeheer heeft op dit punt de nodige zorgen. In deze reactie wil ik u schetsen wat de positie is van Staatsbosbeheer inzake het landschapsbeheer, het historisch perspectief dat daarbij een rol speelt en de ambitie naar de toekomst. Verder zal ik op hoofdlijnen ingaan op de door u geconstateerde situatie in de 30 gebieden. Van belang is verder de zorgen rondom de landschapsbeheer en -ontwikkeling in Nederland om te buigen in een gemeenschappelijk gevoel dat gewerkt kan gaan worden aan behoud en versterking van de identiteit van het landschap in Nederland.

Staatsbosbeheer
Princenhof Park 1
3972 NG Driebergen
Postbus 1300
3970 BH Driebergen
Telefoon: 030 - 6926111
Telefax: 030 - 6922978
www.staatsbosbeheer.nl

Staatsbosbeheer heeft in de periode 1950 – 1980 een belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van het Nederlandse landschap via het dienstvak Landschapsbouw. In de jaren tachtig is dit dienstvak verdwenen en is de discipline ondergebracht bij de Landinrichtingsdienst. Met de splitsing van beleid en beheer werd de kerntaak van Staatsbosbeheer verder teruggebracht tot vooral het beheren van bossen en natuurterreinen. Hierin stonden de kerntaken natuur en recreatie centraal. Landschap speelde maar een beperkte rol, ook niet in de contractrelatie die sinds de verzelfstandiging met het Ministerie van LNV bestaat. Een aantal landschapselementen is overigens als natuurdoeltype wel beperkt uitgewerkt.

Inmiddels is in het ondernemingsplan Staatsbosbeheer, dat dit jaar is vastgesteld, landschap weer versterkt opgenomen. Het doel is dit ook versterkt in de uitvoering tot uiting te laten komen en om in de contractrelatie met het Ministerie van LNV betere

afspraken te maken over de opdracht die Staatsbosbeheer in dit verband heeft te vervullen. Daarnaast zal ook met het Ministerie van OCW worden gezocht naar mogelijkheden om archeologisch beheer gefinancierd te krijgen.

Staatsbosbeheer heeft inmiddels dit punt hoog op de agenda gezet. De volgende besluiten zijn genomen:

- In de landschapsvisie die Staatsbosbeheer op dit moment aan het opstellen is, wordt expliciet aandacht besteed aan haar ambitie op het terrein van cultuurhistorische landschappen. Mijn medewerkers zullen deze landschapsvisie met u bespreken.
- De Raad van Advies van Staatsbosbeheer wordt in de eerste helft van 2004 gevraagd een advies over deze visie en over de uitvoering van het taakveld landschap uit te brengen. De directie verzoekt de Raad van Advies om bij dit advies ook de Landschapswacht en eventuele andere partijen te betrekken. Bij dat gesprek zal ook gesproken worden over de structurele adviesrol op het terrein van inbedding landschap/cultuurhistorie in de organisatie.
- In 2004 zal Staatsbosbeheer een beperkte selectie van terreinen maken die kunnen dienen als (cultuurhistorische) referentie. Op basis hiervan zal een advies worden uitgewerkt naar LNV en provincies om te komen tot een adequate plek van landschap/cultuurhistorie in de aansturing van terreinbeheerders en Programma Beheer.
- In de eerste helft van 2004 wordt tevens een kostenberekening/inschatting gemaakt van de kosten van extra/adequaat landschapsbeheer op de Staatsbosbeheerterreinen.

De regio's Groningen-Drenthe en Limburg-Oost Brabant gaan in de situaties met een (door u geconstateerd) achterstalling/tekortschietend onderhoud herstellen, doch alleen in die situaties waar de doelstelling het behoud van deze elementen is. Op korte termijn is dit helaas alleen mogelijk als het gaat om maatregelen die op die termijn uit te voeren zijn, namelijk het herstellen of opnieuw aanbrengen van rasters, vrijstellen van graften en het inboeten van een deel van de meest pregnante open gevallen plaatsen. Specifiek speelt dat in de objecten:

- Voor Drenthe: Fledders-Zeijerstroeten, Roden, Roden-Sterrebosch, Zeegserloopje/Wedbroeken, Westersche Lage Landen, Loonerdiep-Vettenbosch, Beekdal tussen Amen en Amerbrug, Smalbroeken, De winkelmaat, Anloërdiep,
- Voor Limburg en Brabant: Vrakelberg, Wahlwiller, Nijswiller, Savelsbosch, Vosbosch en Crapoel

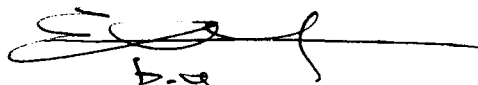
De beide regio's zullen u de komende maanden berichten over de voortgang van deze maatregelen. Ook voor de andere regio's en terreinen zullen wij extra aandacht aan deze situaties geven.

Het hakhoutbeheer van landschapselementen en het herstellen van de oude landschappelijke structuur moet niet op deze korte termijn ad-hoc gebeuren. Deze maatregelen zijn ook onderdeel van een bredere discussie over niet alleen beheer en kosten van dit soort elementen, maar ook over de aard en verschijningsvorm.

Graag wil ik u verder voorstellen tot een gezamenlijke inzet te komen om landschap weer beter op de politieke agenda te krijgen. Natuur is behoorlijk verankerd in de ruimtelijke ordening. Maar voor landschap is nog een wereld te winnen. Het is ons bekend dat ook bij de collega terreinbeheerders belangstelling bestaat om in de politiek meer aandacht te vragen voor het Nederlandse landschap.

Wellicht is de Landschapswacht bereid mee te denken over een hiertoe uit te zetten strategie. Ik stel mij voor dat wij daar bij gelegenheid nader over van gedachten wisselen.

Hoogachtend,

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke extending to the right. Below the signature, the initials 'C.J.' are written in a smaller, simpler font.

Ir. C.J. Vriesman
Directeur

INGEKOMEN 09 DEC. 2003

Landschapswacht
Rijksstraatweg 174
6573 DG Beek-Ubbergen.

staatsbosbeheer

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
3-11-2003	lw-hjk-012	033221/Brin/mj	5-12-2003
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen

Beheer cultuurhistorisch erfgoed
door Staatsbosbeheer.

Behandeld door W. Brink.

Geachte heer/mevrouw,

Allereerst wil ik u bedanken voor de rapportage van de door u uitgevoerde steekproef naar het beheer van het cultuurhistorisch erfgoed door Staatsbosbeheer in Drenthe. Het is een zeer lezenswaardig en uitgebreid verslag van uw bevindingen.

Dankzij de heldere toelichting op de bladzijden 1 t/m 4 is nu veel duidelijker geworden waar uw zorg zich op richt, vanuit welke visie en opvattingen u naar cultuurhistorische elementen kijkt en wat u verstaat onder een zorgvuldig beheer van ons cultuurhistorisch erfgoed.

Vanuit die visie en opvattingen is het ook begrijpelijk dat u in uw rapportage van "verwaarlozing", "desastreuze ontwikkelingen", en "- soms schokkende-ontwikkelingen" spreekt.

Ik wil daar de kanttekening bij plaatsen, dat in een deel van de door u genoemde gebieden bij Staatsbosbeheer sprake is van een andere beheersvisie, bijvoorbeeld vanuit een natuurontwikkelingsperspectief, waarbij het handhaven of verder versterken van de cultuurhistorische waarden geen uitgangspunt is, maar het beheer en de inrichting gericht is op het herstellen van landschapsecologische relaties, die veel meer worden bepaald door een wisselwerking van o.a. geomorfologie, ecologie, hydrologie, en het vegetatiebeheer veelal wordt beperkt tot een min of meer extensieve vorm van begrazing. Dit geldt bijvoorbeeld voor de in uw rapportage genoemde gebieden:

- no. 4 Peestermaden
- no. 6 De Heest
- no. 12 Halkenbroek
- no. 14 Mantingerbosch en -weiden.

Staatsbosbeheer
Regio Groningen - Drenthe
Dr. Nassaulaan 5
9401 HJ Assen
Postbus 111
9400 AC Assen
Telefoon: 0592 - 305130
Telefax: 0592 - 305199
www.staatsbosbeheer.nl

Er zijn echter ook gebieden waarbij het handhaven en versterken van cultuurhistorische waarden uitdrukkelijk wél het uitgangspunt bij beheerskeuzes is en er op basis van uw rapportage wel degelijk maatregelen genomen kunnen en moeten worden om daar invulling aan te geven. Het gaat daarbij op korte termijn om maatregelen in de vorm van - voor zover nodig - het herstel van rasters, herstellen van wallichamen en middels het planten opvullen van ontstane gaten. Dat zal nog voor het nieuwe weideseizoen, dus voor 1 april 2004, worden uitgevoerd in de volgende objecten:

- no 1 de Fledders en de Zeijerstroeten
- no. 2 Roden
- no. 3 Roden-Sterrebosch wallengebied
- no. 5 Zeegserloopje/Wedbroeken
- no. 7 A Westersche Lage Landen
- no. 8 B Loonerdiep – Vettenbosch
- no. 10 Beekdal tussen Amen en Amerbrug
- no. 11 De Smalbroeken
- no. 15 De Winkelmaat
- no. 16 Anloërdiep

In andere gebieden is er sprake van hooilandbeheer met geen noemenswaardige begrazing, danwel een verhoging van de grondwaterstand waardoor elzensingels onder druk staan, bijvoorbeeld in de objecten no. 8A en 8C Loonerdiep en no. 13 Elperstroom. Of en in welke mate het in deze objecten gewenst is maatregelen tot herstel en/of instandhouding van de cultuurhistorische waarden te nemen zal eveneens in genoemde periode tot 1 april 2004 worden bepaald.

Voor o.a. de gebieden no. 9 Scheebroekerloop en no. 16 Anloërdiep geldt dat er sprake is van inmiddels zware, uitgegroeide bomen, zonder onderscheid in overstaanders en hakhout. Het al dan niet hernieuwd overgaan op hakhoutbeheer moet mijns inziens onderdeel zijn van een afweging die in het kader van de in opstelling zijnde Landschapsvisie Drentsche Aa moet plaatsvinden.

Het is onze uitdrukkelijke bedoeling u de komende winter en voorjaar op de hoogte te houden van de voortgang van de uitvoering van bovengenoemde werkzaamheden, zodat u daar uiterlijk 1 april 2004 een totaalbeeld van heeft.

Ik hoop dat ik u vooralsnog voldoende heb geïnformeerd.

Het Regiohoofd Staatsbosbeheer
Groningen – Drenthe,

(Ir. T.F. Kloetwijk).